

Glasbeni vrtiljak: glasbene dejavnosti v vrtcu

Lidija Proje

VVZ Slovenj Gradec,
Maistrova ulica 2a, 2380 Slovenj Gradec

lidija.proje@gmail.com

Musical Carousel: Musical Activities in Kindergarten

Izvleček

V članku so predstavljene glasbene dejavnosti v vrtcu. Teoretični del nam prinaša vpogled v metode dela glasbenih dejavnosti: petja, poslušanja glasbe, igranja na inštrumente in izvajanja glasbenodidaktičnih iger. V praktičnem delu so opisane dejavnosti, ki smo jih izvajali v okviru obogatitvene dejavnosti 'glasbeni vrtiljak'. Začetek dejavnosti je bil načrtovan v okviru usmerjenih glasbenih zaposlitev, ki smo jih izvajali enkrat tedensko in jih nadgrajevali z vsakodnevnimi glasbenimi dejavnostmi.

Ključne besede: otrok in glasba, glasbene dejavnosti, glasbene metode dela, predšolski otrok, poslušanje, izvajanje, ustvarjanje glasbe, glasbenodidaktične igre.

Abstract

The article introduces musical activities in kindergarten. The theoretical part allows an insight into the methods of teaching music: singing, listening to music, playing instruments, and music didactic games. The practical implications section of the article explains an enrichment activity called 'musical carousel'. The latter began as part of planned weekly musical tasks, which were further reinforced with daily musical activities.

Keywords: child and music, musical activities, music teaching methods, preschool child, listening, performance, creating music, music didactic games.

1 Uvod

Ob misli na glasbo najprej pomislimo na sprostitev, veselje, izvabi nam nasmešek na obraz, ponese nas v svet umetnosti in notranjih doživetij, nas pomiri, razvedri. Glasbene dejavnosti v vrtcu so izvajanje, ustvarjanje in poslušanje glasbe ter izvajanje glasbenodidaktičnih iger za razvoj glasbenih sposobnosti, spretnosti in znanj. V

članku so predstavljene metode dela z namenom, da bi bile vse glasbene dejavnosti čim bolj enakovredno zastopane. V praktičnem delu so predstavljene glasbene dejavnosti v oddelku. Glasbene dejavnosti so se v vsakem sklopu začele v okviru usmerjene glasbene zaposlitve obogatitvene dejavnosti 'glasbeni vrtiljak'. Nadgrajevali pa smo jih v okviru vsakodnevnih glasbenih dejavnosti.

2 Teoretični del

2.1 Glasbene dejavnosti v vrtcu

Umetnost otrokom omogoča izražanje svojih ustvarjalnih potencialov. Preko nje se otrok izraža, komunicira in razvija svojo sposobnost uporabljanja simbolov, ko pri risbi, plesu, glasbi ustvari nekaj, kar predstavlja nekaj drugega. V umetnosti lahko predstavi svoja najbolj skrita počutja in čustvene vsebine, opiše ali predstavi dogodek ali stvar (Kurikulum za vrtce, 1999).

Na področje umetnosti spadajo tudi dejavnosti s področja glasbe. Voglarjeva (1987) predlaga, da lahko glasbene dejavnosti izvajamo:

- v okviru vsakodnevnih glasbenih dejavnosti in
- v okviru enkrat tedenskih usmerjenih glasbenih zaposlitev.

Avtorica Borota (2013) dodaja, da je pri vsakodnevnih glasbenih dejavnostih pomemben stalen glasbeni

kotiček, kjer so otrokom dostopni različni instrumenti, ki jih dodajamo, menjamo. Pri urejanju glasbenega kotička naj sodelujejo tudi otroci. Priporočene so tudi knjige o glasbi in instrumentih ter zvočila, ki jih otroci sami izdelajo.

Da bodo otroci dihali glasbo in jih bo glasba zares sproščala, pomirjala, jim omogočila izražanje sebe, svojih želja, čustev, ji moramo pustiti svobodo.

Otroci bodo veliko več glasbe in glasbenih doživetij pridobili v času vsakodnevnih glasbenih dejavnosti, in ne toliko v času usmerjenih glasbenih zaposlitev. Primeri vsakodnevnih glasbenih dejavnosti:

- jutranji glasbeni pozdrav s petjem,
- v času iger in zaposlitev v kotičkih po želji otrok,
- v času čakanja na nekaj,
- znotraj drugih usmerjenih zaposlitev,

- v času bivanja na prostem,
- v času opoldanskega počitka,
- otrokovo slovo od vrtca (Voglar, 1987).

Glasbene vsebine so lahko vnaprej predvidene ali naključne. Naključne nastajajo kot odgovor na neko doživetje, dogodek, srečanje. Tukaj so glasbena doživetja otrok lahko zelo globoka (prav tam).

»Pri usmerjenih glasbenih zaposlitvah pri načrtovanju poleg splošnih pedagoških in psiholoških zahtev upoštevamo tudi splošne smotre, naloge in načela predšolske glasbene vzgoje, zahteve vzgojnega programa, metodična spoznanja glasbenih dejavnosti, zahtevo po celovitosti predšolske glasbene vzgoje, ki jo izraža njen sistem« (Voglar, 1987).

2.2 Metode dela

Predšolskega otroka glasbeno oblikujemo z različnimi glasbenimi dejavnostmi: s petjem, poslušanjem glasbe, igranjem na instrumente, izvajanjem glasbeno-didaktičnih iger. Pri vsaki glasbeni dejavnosti uporabljamo druge metode (Voglar, 1987).

V nadaljevanju so predstavljene metode dela, ki jih v knjigi *Otrok in glasba* opredeljuje avtorica Mira Voglar (1987), in metode dela, ki jih v knjigi *Celostna glasbena vzgoja* opredeljuje avtorica Barbara Sicherl - Kafol (2001).

2.2.1 Opredelitev metod dela avtorice Mire Voglar

1. **Metode petja delimo na metode ustvarjalnega in poustvarjalnega petja.** Metode ustvarjalnega petja so: izmišljanje melodije in besedila, izmišljanje melodije na dano besedilo in izmišljanje besedila na dano melodijo (Voglar, 1987). Metode poustvarjalnega petja: pripevanje, petje z vzgojiteljem, petje posameznih delov pesmi, izvajanje ritma pesmi, izvajanje melodije pesmi, izvajanje besedila pesmi, petje ob pomoči starejši otrok, petje ob vzgojiteljevi instrumentalni spremljavi, petje ob sočasnem predvajanju pesmi z magnetofonom, kasetofonom, radijskim aparatom, sa-

Da bodo otroci
dihali glasbo in
jih bo glasba zares
sproščala, pomirjala,
jim omogočila
izražanje sebe,
svojih želja, čustev,
ji moramo pustiti
svobodo.

mostojno petje, petje z dirigentom, petje z lastno instrumentalno spremljavo in petje, povezano z gibanjem (Voglar 1987 in 1976).

2. **Metode poslušanja glasbe:** poslušanje miže, prepuščanje glasbi, izražanje glasbe, ugibanje glasbe ter metoda poslušanja in opazovanja (uporabljamo pri poslušanju vokalne in instrumentalne glasbe v živi izvedbi; opazovanje pevca ali instrumentalista in njegovega izraza poglobi doživljanje glasbe) (prav tam).
3. **Metode igranja na instrumente:** ustvarjanje, reproduciranje (otroci izvajajo enake motive kot vzgojitelj, poudarek je na natančni ponovitvi tistega, kar je vzgojitelj zaigral) in spremljanje (otroci lahko spremljajo govorjeno besedilo, peto pesem, instrumentalno glasbo, gibanje) (Voglar, 1987 in 1976).
4. **Metode glasbenodidaktičnih iger:** primerjanje in razlikovanje (otroci primerjajo zvoke po barvi, jakosti, višini, dolžini, primerjajo hitrost in tako dalje), reproduciranje (otroci reproducirajo posamezne zvoke, ritmične motive, melodične motive z instrumentom, svojim glasom in tudi z gibanjem), ugibanje (otroci na primer ugibajo, kateri otrok se je oglasil, kateri instrument igra in tako dalje) in ustvarjanje (otrok ustvarja s svojim glasom in s pomočjo instrumentov) (prav tam).

2.2.2 Metode dela po Barbari Sicherl - Kafol

1. »**Metode izvajanja:** Ritmična izreka (demonstracija ritmične izreke, posnemanje ritmične izreke), petje (pevska demonstracija, petje s pripevanjem, petje s posnemanjem, petje s solmizacijskimi zlogi), igranje na otroška glasbila (demonstracija igranja na otroška glasbila, posnemanje igranja na otroška glasbila), gibalno/likovno izvajanje ob glasbi (demonstracija gibalnega/likovnega izvajanja ob glasbi, posnemanje gibalnega/likovnega izvajanja ob glasbi), delo z glasbenim zapisom (branje likovnih/notnih simbolov, solmizacijskih zlogov, ritmičnih zlogov, narek – ritmični, melodični/solmizacijski, zapis – likovnih/notnih simbolov, solmizacijskih zlogov, ritmičnih zlogov).

2. **Metode poslušanja:** doživljajsko poslušanje, analitično poslušanje (prepoznavanje izraznih in izvajalskih sredstev, ritmična analiza, melodična analiza, oblikovna analiza).

3. **Metode ustvarjanja:** estetsko oblikovanje glasbenih vsebin (poustvarjalno petje, poustvarjalno igranje instrumentalnih vsebin), ustvarjanje glasbenih vsebin (ritmično/melodično dopolnjevanje, ritmična/melodična vprašanja in odgovori, izmišljanje: pevsko izmišljanje na dano besedilo, izmišljanje besedila na dano melodijo, izmišljanje melodije in besedila, izmišljanje instrumentalnih vsebin, izmišljanje ritmičnih besedil, ritmizacija besedila) in gibalno/likovno/besedno ustvarjanje ob glasbi« (Sicherl - Kafol, 2001, str. 125).

Najpomembnejša in poglobljena metoda pri izvajanju glasbenih dejavnosti je metoda igre. Preko nje se otrok najlažje uči. Zato moramo to metodo uporabljati vsakodnevno, saj je igra otrokova osnovna in temeljna dejavnost (Denac, 2002).

3 Praktični del

Izvajanje glasbenih dejavnosti je potekalo od septembra do sredine oktobra 2020. V glasbene dejavnosti so bili vključeni otroci starostnega razpona od štiri do pet let. V oddelek je bilo vključenih 24 otrok. Sledijo opisi dejavnosti, ki smo jih izvajali v okviru obogatitvene dejavnosti »glasbeni vrtljak«. Začetek dejavnosti je bil načrtovan v okviru tako imenovanih enkrat tedenskih usmerjenih glasbenih zaposlitev, ki smo jih nadgrajevali z vsakodnevnimi glasbenimi dejavnostmi.

3.1 Izvajanje glasbe

Seznaiter z novo pesmijo *Na planincih* (ljudska)

Otrokom sem predvajala instrumentalni zvočni posnetek *Na planincih*. Nekateri otroci so skladbo prepoznali, nekaterim ni bila znana. Nato sem otrokom pesem zapela, pogovorili smo se o besedilu in pesem sem ob spremljavi ponovno zapela. V nadaljevanju sem otroke spodbudila in jih povabila k pripevanju. Na začetku so

bili zadržani, vključevali so se tu in tam, ker pesmi še niso znali peti. Ob večkratni ponovitvi čez dan, ko so jo že znali delno peti, pa smo skupaj pripevali. Med tednom so otroci usvojili vse kitice pesmi. Nekajkrat smo zapeli tudi posamezen del pesmi. Ko so otroci pesem že delno znali, smo izmenično izvajali ritem pesmi z rokami ali nogami. Melodijo pa smo izvajali na različne nevtralne zloge ja, na, la in tako dalje.

Ko so otroci usvojili pesem, sem jih spremljala z diatonično harmoniko. Kmalu so bili tako navdušeni, da so sami izrazili željo po nastopanju in pesem tudi samostojno zapeli pred skupino. Tako so otroci premagali tremo, se izpostavili pred skupino – in tako imenovane karaoke so se začele. To je bilo posebno doživetje za vsakega posameznika. Korak naprej smo naredili z zborom, v katerem so otroci spoznali vlogo dirigentke; pesmi smo pripevali tudi ob zvočnem posnetku. Tudi na ritmično gibanje ob petju nismo pozabili. Razdelili smo se v dve skupini (petje in gibanje).

Pesem smo spoznali v okviru obogatitvene dejavnosti, nadgradnjo pa izvajali ob vsakodnevnih glasbenih dejavnostih, kot sta na primer čakanje na obrok, jutranji

pozdrav, med drugimi zaposlitvami na željo otrok in tako dalje.

3.2 Ustvarjanje glasbe

Poustvarjalno spremljanje pesmi

Pesem *Na planincih* se otroci hitro usvojili. Na podlagi tega smo želeli narediti korak naprej z malimi ritmičnimi inštrumenti. Tako so se otroci najprej naučili z njimi ravnati (improvizirano igranje), preizkušali so, spoznavali zvoke, jih ustvarjali. V nadaljevanju pa so re-

producirali ritmični motiv. Poudarek smo dali natančni ponovitvi motiva, ki sem jim ga zaigrala. Pesem smo reproducirali tudi na podlagi mere (takt, doba).

To dejavnost smo večkrat izvajali, prav tako po jutranjem krogu, v katerem smo ritem in mero izvajali tudi z rokami ali nogami, kasneje tudi izmenično. Za nadgradnjo smo se razdelili v dve skupini. Prva skupina je izvajala ritem, druga mero, in kmalu smo poskušali skupaj spremljati pesem. Bilo je zahtevno. Otroci, ki so izvajali mero, so naenkrat izvajali ritem – ali obratno. A z vajo in vsakodnevnim igranjem nam je vedno bolj uspevalo.

3.3 Poslušanje glasbe

Poslušanje različnih zvrsti glasbe

Ker igram diatonično harmoniko, v življenje in delo v vrtcu poskušam čim bolj vpeljati tudi ta inštrument, ki je med otroki vedno bolj priljubljen. Otroci ob spremljavi nanj radi pripevajo ljudskim pesmim *Jaz pa grem na zeleno trav'co, Jaz pa pojdem na Gorenjsko, Čuk se je oženil, Na planincih sončece sije, Mi se imamo radi, Moj očka ima konjička dva, Čin, čin, čin, Drežnica*. Prav tako sem jih seznanila z narodno-zabavnimi skladbami, kot je *Čebelar*, katerega besedilo so hitro usvojili. Harmonika je še posebej pomembna ob praznovanju rojstnih dni, pri katerem petje in ples osrečita ne samo slavljenca, temveč celo skupino. Tako so otroci samoiniciativno pridobili izkušnje primerne plesne držke polke in valčka, posnemali so svoje starše, doživljali vesele, nekateri tudi nelagodje, a medvrstniška spodbuda jih je motivirala k poskušanju in plesnemu izražanju. Ob harmoniki otroci izražajo svoja notranja doživetja, čustva, želje, za kar jim pustimo prosto pot. Nobeno praznovanje in dejavnost s harmoniko se ne konča brez pesmi *Na golici, Avtocesta, Kam le čas beži, Na Roblek*.

Po drugi strani pa ne morem mimo tega, da otrokom ne bi približala tudi drugih zvrsti glasbe, kot je klasična glasba. Ustavila bi se pri klasični glasbi, ki sem jo uporabila pri načrtovanju jesenske obogatitvene dejavnosti, in sicer A. Vivaldi: *Štirje letni časi – jesen*. Otroke sem spodbudila k zaprtju oči za pozornejšo poslušanje. Izkazalo se je, da lahko pesem nadgradimo še

Po večkratnem poslušanju posnetka so vedno bolj **prepoznavali glasbene motive**. Na podlagi vsebinskega motiva pa so izražali gibalne motive. Ne glede na isto vsebinsko iztočnico so se otroci plesno izražali po svojem notranjem občutku, pri čemer so se izkazali kot čudoviti kreatorji.

z gibalnim izražanjem, kar so otroci sprva izvajali po svojih notranjih občutjih in doživljanjih. V nadaljevanju pa je deklica naslov skladbe povezala s tematskim sklopom in začelo se je razmišljanje ter ustvarjanje skupnega vsebinskega motiva – lista. Skupina je zelo ustvarjalna in pri njih domišljija ne pozna meja. Otroci so hitro ustvarili zgodbo. Po večkratnem poslušanju posnetka so vedno bolj prepoznavali glasbene motive. Na podlagi vsebinskega motiva pa so izražali gibalne motive. Ne glede na isto vsebinsko iztočnico so se otroci plesno izražali po svojem notranjem občutku, pri čemer so se izkazali kot čudoviti kreatorji. Na trenutke so opazovali drug drugega in iskali nove gibalne motive. Dekleta so se vedno bolj gledala v ogledalu, opazilo se je, da dobro sledijo glasbenim motivom, veselje, sreča in notranje zadovoljstvo so se odražali na njihovih obrazih.

4 Glasbenodidaktične igre

V nadaljevanju šolskega leta se bomo posvetili razvoju glasbenih sposobnosti in spretnosti z glasbenodidaktičnimi igrami. Primeri glasbenodidaktičnih iger:

1. Glasbenodidaktične igre za ugotavljanje lastnosti zvoka (višina, trajanje, barva) in za razvijanje melodičnega ter ritmičnega posluha

Primer igre za razvijanje ritmičnega posluha: otrokom pokažem tri slike različno velikih zajcev in zaploskam ritem velikega (polovinke), malega (četrtinke) in najmanjšega (osminke). Otroci ugotovijo velikost zajca na posamezni sliki in zaploskajo ustreznim ritmom. Nato se razdelijo v tri skupine in ob prikazu slike zajca določene velikosti ustrezna skupina zajcev ploska ustreznim ritmom (Denac, 2011, str. 68).

Primer igre za ugotavljanje lastnosti zvoka (barva): otroci sedijo v krogu, enemu prekrijemo oči in ga peljemo v sredino kroga. Vzgojitelj pokaže, kdo naj pokliče otroka v sredini; pokliče ga po imenu. Otrok s prekritimi očmi mora ugotoviti, kdo ga je poklical; če ugane, zamenjata vlogi (Voglar, 1987, str. 167).

Primer igre za ugotavljanje lastnosti zvoka (trajanje): trije otroci so lisice, drugi piščanci. Piščancem narišemo ali postavimo kokošnjake, kamor se bodo skrili pred li-

sicami. Vzgojitelj izvaja dolge ali kratke zvoke na blokflavto ali z metlico na tamburin. Pri kratkih zvokih pridejo piščanci iz kokošnjakov in plešejo okoli lisic, ki dremlejo, obenem pa pozorno poslušajo. Ko zaslišijo dolge zvoke, se piščanci hitro poskrijejo, lisice pa začnejo loviti; ujamejo vse piščance, ki niso dobro poslušali in se niso skrili. Ujeti piščanci postanejo lisice in igra se nadaljuje (Voglar, 1987, str. 180).

2. Glasbenodidaktične igre za ugotavljanje smeri zvoka, razvijanje melodičnega posluha in razvijanje pevskih spretnosti

Primer igre za ugotavljanje smeri zvoka, razvijanje melodičnega posluha in razvijanje pevskih spretnosti: izberemo pet kukavic in določimo slepo miš, ki bo ugotavljala, katera kukavica se je oglasila. Ko je slepa miš pripravljena, pokaže vzgojitelj na kukavico, ki naj zakuka. Slepa miš z roko pokaže v smer, od koder prihaja kukanje (Voglar, 1987).

Primer igre za razvijanje melodičnega posluha: vzgojitelj otrokom razdeli sličice, na katerih so upodobljene pesmi, in nato na melodični inštrument igra melodije teh pesmi. Po vsaki pesmi naredi premor, da otroci izberejo in pokažejo sličico pesmi, ki so jo pravkar slišali (Voglar, 1987, str. 195).

Primer igre za razvijanje pevskih spretnosti: otroci sedijo v krogu, vzgojitelj je od otrok odmaknjen od tri do pet metrov in šepeta navodila, na primer »Marko, odpri vrata«; »Majda, poglej skozi okno« in tako dalje. Imenovani otrok mora dano nalogo čim prej opraviti čisto tiho, nato pa sesti nazaj na svoj prostor (Voglar, 1987, str. 202).

3. Glasbenodidaktične igre za ugotavljanje lastnosti zvoka (jakost) in razvijanje inštrumentalnih spretnosti

Primer igre za razvijanje inštrumentalnih spretnosti: otroci na sliki prepoznajo vremenske pojave in jih nato z glasbili uprizorijo: sonce, dež, toča in grom. Otroke razdelimo v tri skupine, ki bodo ustvarjale glasbo za dež, točo in grom. Ko vzgojitelj pokaže na dež, zaigra skupina, ki predstavlja dež, in tako dalje. Ko pokaže sliko sonca, ne igra nobena skupina (Denac, 2011).

Sklep

Glasba spremlja oddelek tako rekoč na vsakem koraku. Vsako še tako majhno priložnost izkoristimo za glasbeno popestritev bodisi v prostorih vrtca kot tudi med bivanjem na prostem. V tem času so otroci spoznali in usvojili kar nekaj novih pesmi, se seznanili z različnimi zvrstmi glasbe in jih poslušali, jemali v roke male ritmične instrumente in nanje igrali, se ob glasbi gibalno izražali, spoznavali različne didaktične igre za razvoj glasbenih sposobnosti. Z zastopanostjo vseh glasbenih dejavnosti v oddelku smo vplivali na razvoj glasbenih sposobnosti, na razvoj ritmičnega in melodičnega posluha. Otroci so razvili intonančno natančnost, vedno bolj doživeto interpretirajo pesmi, upoštevajo dinamiko, agogiko. Pri poslušanju pesmi upoštevamo izbiro poslušanja z odprtimi ali zaprtimi očmi. Opazujemo, da otroci vedno bolj doživeto poslušajo, slišijo nekatere značilnosti zvočnega posnetka. Pomemben vidik, ki kaže na pozitiven vpliv glasbe na otroke, je njihov izraz na obrazu. Sreča in veselje jim žarita v očeh, in to nas neizmerno bogati. Otroci samoiniciativno ali ob

spodbudi vzgojiteljev prehode dnevne rutine ali čakanje na obrok izkoristijo za popevanje pesmi. Med igro v izbranem kotičku jih vsak dan slišimo popevati pesmi, na znano melodijo si izmišljajo besedilo, večkrat prosijo za glasbene posnetke, ob katerih pojejo, plešejo ali se likovno izražajo. Pogosto ploskajo z rokami ali topotajo z nogami, drug drugega spodbujajo k reproduciranju ritmičnih vzorcev, ki si jih izmislijo, dajejo pobudo za nastopanje pred skupino. Menimo, da k takšnemu razvoju vplivajo tako načrtovane kot vsakodnevne glasbene dejavnosti.

Z glasbo rastemo in se razvijamo vsak dan, kajti tudi sama sem z njo močno povezana in to poskušam z igranjem na ukulelo, diatonično harmoniko ter vsemi vsebinami prenesti na otroke. Njim umik v svet glasbe omogoča tudi glasbeni kotiček.

Pri načrtovanju glasbenih vsebin si pomagam s priročnikom *Z igro v čarobni svet glasbe*, v katerem so zapisani primeri didaktičnih enot, ki jih v skladu s tematskimi sklopi prilagodim.

Viri in literatura

- Borota, B. (2013). *Glasbene dejavnosti in vsebine*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales.
- Denac, O. (2002). *Glasba pri celostnem razvoju otrokove osebnosti: priročnik za vzgojitelje, razredne učitelje, učitelje glasbe in glasbenih predmetov v splošnih in glasbenih šolah*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Denac, O. (2011). *Z igro v čarobni svet glasbe: didaktični priročnik za glasbo v vrtcu in prvem razredu osnovne šole*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kurikulum za vrtce: predšolska vzgoja v vrtcih* (2008). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Sicherl - Kafol, B. (2001). *Celostna glasbena vzgoja: srce – um – telo*. Ljubljana: Debora.
- Voglar, M. (1976). *Otrok in glasba. Metodika predšolske glasbene vzgoje*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Voglar, M. (1987). *Otrok in glasba*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.